

Reizen door het collectieve geheugen

Hoe kun je als vrouwelijke fotograaf doordringen tot het geheim van de mannelijke blik? Kun je er een vrouwelijke blik tegenover zetten? Eindeloos is sinds de tweede feministische golf gefilosofeerd over de dominant mannelijke blik in de westerse cultuur. De vrouw zou slechts object zijn (van begeerte) van de mannelijke kunstenaar. Hij kijkt, zij wordt bekeken. Petra Noordkamp is een van de vele vrouwelijke kunstenaars die er sinds de jaren negentig in slaagt om de rollen om te draaien of op zijn minst te nuanceren.

Rond 2000, aan het begin van haar carrière, fotografeerde Noordkamp veel jonge stelletjes, in romantische omstrengeling, tegen de idyllische achtergronden van zeeën, parken en pleinen. Een onderwerpskeuze die je vrouwelijk zou kunnen noemen: ze richtte zich niet zozeer op de erotiek als wel op de intimiteit tussen de geliefden. Ze verplaatste zich als subject in de vrouwelijke hoofdpersonen. De poses komen tegemoet aan de zoete dromen van meisjes en jonge vrouwen. Ze zouden niet misstaan op de cover van de bouquetreeks. Tegelijk was deze serie natuurlijk ook een knipoog naar dit clichébeeld van romantiek dat de westerse cultuur ons voorspiegelt. De koppels lijken weliswaar alleen oog te hebben voor elkaar, maar onbewust voeren zij, en plein publique, de echo's ten tonele van romantische tête à tête uit schilderkunst en film. Een directer en onbeschaamder vrouwelijk voyeurisme was te zien in de serie 'Jongens' uit 1999. Hier draaide Noordkamp de rollen radicaal om: in een opeenvolgende sequentie bespiedde zij een schone jongeling, urenlang rondhangend op een plein vol wisselende toeristen. Hij is zich weliswaar bewust van zijn aantrekkelijkheid, maar realiseert zich niet het middelpunt van háár blik te zijn. Pas in de laatste foto ontlaadt de spanning van kijken en bekeken worden, wanneer de jongen haar fotografische flirt beantwoordt met een verleidelijke blik in de camera.

Omdat zij niets in scène zet en nooit vraagt te poseren, komt een echte Noordkamp meestal pas tot stand na lang kijken en afwachten. Soms keert zij onverrichter zake terug naar huis. Ook al vallen mythische locaties als Stromboli en de Via dell'Amore bij aankomst vaak tegen, toch is het voor haar werkwijze belangrijk om zich dergelijke romantische reisdoelen te blijven stellen. Ze vormen de mentale drijfveer, de conditio sine qua non. Het oeuvre van Petra Noordkamp bestaat vooral uit de door de dichter Kavafis in zijn gedicht Ithaka zo mooi beschreven 'rijkdom' die ze onderweg verwerft: mensen die uit het raam kijken in treinen. Rondhangen op straat of bij hun auto. De tijd doden in café's. We zien de geportretteerde(n) vaak op de rug of en profil, haast nooit kijken ze in de camera. Het zijn de gestolen momenten van de voyeur. Welke droom jagen zij na, de afgewende blik op oneindig? Afwachtend tot er iets gebeurt, zoals de fotograaf zelf? Doordat we als toeschouwer meekijken door de ogen van de fotograaf én over de schouder van de figuur op de foto, wordt het gevoel van vervreemding en afstand verdubbeld. De figuren zijn tegelijk aanwezig én afwezig, omdat Noordkamp niet zozeer plaats en handeling, maar vooral de blik in beeld brengt.

Ook wanneer modernistische gebouwen, vaak locaties uit bestaande jaren zestig films, haar reisdoel vormen weet Noordkamp, eenmaal aangekomen, zich meestal niet direct raad. Hoeveel bewondering zij ook heeft voor het schijnbaar gemak waarmee beeldend kunstenaar Günther Förg de strakke ruimtelijkheid van modernistische gebouwen

fotografisch weet vast te leggen, vaak lukt het haar pas om de door het collectieve geheugen beladen (film)decors naar haar eigen hand te zetten als er een menselijke figuur het beeld betreedt. Als deze een klassieke houding aanneemt. Als het licht nét zo invalt dat het de blik begeleidt en een spanning verleent. Dan krijgen de weidse ruimtelijkheid van architectuur en landschap, die Noordkamp zo fraai in beeld brengt, naast een esthetische ook een psychologische functie.

Door de manier waarop zij de menselijke gestalte inzet om de desolate ruimtelijkheid van het beeld te versterken is zij verwant aan de Vlaamse kunstenaar David Claerbout. Hoewel Claerbout zijn foto's combineert met bewegend beeld is bij beiden een vergelijkbare sfeer van tijdloosheid en melancholie voelbaar.

Door voornamelijk in zwart-wit te werken, en door de tijdloze locaties, klassieke poses en personen die zij kiest, appelleert Petra Noordkamp aan ons collectief geheugen voor bekende narratieven uit film, kunst en literatuur. Van het verhaal zelf geeft zij in haar foto's bewust niet veel prijs. Net zoals de filmmakers Rossellini en Antonioni die zij bewondert. Des te meer ruimte om het verhaal in ons hoofd af te maken, en vooral om ons te verplaatsen in het gevoel van verlangen, eenzaamheid en ontheemding. 'Het is ons leven geworden filmpersonage te (willen) zijn. De aantrekkingskracht van film ligt precies in de wens deel te zijn van een fictie, deel te zijn van een verhaal, met een begin, een midden en een eind, waarin emoties een plaats hebben, welgemikt (...)' is een citaat van Peter Delpout dat haar aanspreekt.

Ook in haar recente werk waarin de interactie tussen vrienden centraal staat speelt Petra Noordkamp met ons menselijke verlangen naar een bestemming waarin alles op zijn plaats valt. Haar foto's maken dit verlangen zichtbaar, maar ze halen het tegelijkertijd onderuit door ook de vergeefsheid voelbaar te maken.